

Джерела ілюстраційного матеріалу

44. Бальзак О. Гобсек : роман / Оноре де Бальзак ; [пер. с фр. Н. Немчиновой, Б. Грифцова]. – СПб. : Азбука, 2013. – 198 с.
45. Der Spiegel. – 2009. – № 39. – S. 40–42.
46. Goethe J. Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten [Електронний ресурс] / J. von Goethe. – Електрон. дан. – Digitale Bibliothek Sonderband : Meisterwerke deutscher Dichter und Denker. – Berlin : DirectMedia Publishing GmbH. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM). – Систем. вимоги : IBM PC 486.
47. HB The Holy Bible. – Grand Rapids : Zondervan Pub. H., 2005. – 1546 p.

Петров А. Философско-религиозный, психологический и морально-этический параметры концепта СКУПОСТЬ в британской, немецкой, украинской и русской лингвокультурах.

В статье установлены философско-религиозный, психологический и морально-этический параметры концепта СКУПОСТЬ в британской, немецкой, украинской и русской лингвокультурах. Выявлено, что в религиозно-моральном контексте скупость рассматривается, как человеческий порок, который противопоставляется щедрости и милосердию и является тесно связанным с алчностью (жадностью). Проанализирован философский подход к пониманию скупости, которая определяется как причина внутреннего конфликта личности, который возникает в процессе социального опыта взаимодействия и развития человека. На основе анализа научных трудов, в частности лингвокультурологических, установлено, что современный взгляд на скупость (жадность) часто отличается от традиционного её толкования, как одного из основных человеческих пороков. Определена дуалистическая природа скупости (жадности) и исследовано позитивную ипостась последней как фактора, который стимулирует, с одной стороны, личность к высоким социальным результатам, а с другой стороны, прогресс человечества в целом.

Ключевые слова: лингвокультурология, бинарный концепт, языковой социум.

Petrov O. The Philosophic-Religious, Psychological and Moral-Ethical Parameters of the Concept STINGINESS in the British, German, Ukrainian and Russian Linguocultures.

The philosophic-religious, psychological and moral-ethical parameters of the concept STINGINESS in the British, German, Ukrainian and Russian linguocultures are elucidated in the article. It is detected, that stinginess, in its religious-moral context, is considered as a human vice, which is opposed to generosity and charity and is closely connected with avidity (greediness). The philosophic approach to the understanding of stinginess is analyzed in the article, where stinginess is defined as the reason for the inner conflict of a person, which appears in the process of his/her social experience of the interaction and development. On the basis of the analysis of scientific works, particularly of linguoculturological ones, it was determined, that the modern understanding of stinginess (greediness) differs from its interpretation as one of the main human vices. The dual nature of stinginess (greediness) is elucidated and the positive side of it is analyzed, as the factor, which stimulates a person to high social results, on the one hand, and to the progress of humanity in general, on the other.

Key words: linguoculturology, binary concept, direct nomination, lingual society.

*Лілія Рабійчук, Ольга Лемешко
(Хмельницький)*

УДК 81'25

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У статті розглянуто способи перекладу неологізмів з англійської мови на українську, узагальнено основні закономірності виконання адекватного перекладу. Уточнено поняття неологізму та неології як науки про неологізми. Проаналізовано підходи науковців до проблеми перекладу неологізмів, які можуть стати в нагоді перекладачам. Описано метод транскодування як один із найчастіше вживаних способів перекладу неологізмів при відсутності відповідного еквіваленту в мові перекладу. Автори також розглядають такі способи перекладу як калькування та описовий переклад. У процесі перекладу використовуються аналогії, які знаходяться шляхом аналізу синонімічного ряду, в результаті чого зупиняються на слові, що

найбільш відповідає контексту. Для успішної діяльності перекладача йому надаються певні рекомендації щодо розуміння значення неологізму, а саме: використання словників у процесі перекладу, врахування особливостей контексту для перекладу неологізмів, аналіз структури нового слова та застосування пошукових систем Інтернету. Перекладач має самостійно приймати перекладацьке рішення з урахуванням цих рекомендацій.

Ключові слова: неологізм, процес перекладу, адекватний переклад, транскодування, описовий переклад, калькування.

Постановка проблеми. У будь-якій мові словниковий запас змінюється дуже швидко. Це пояснюється сучасним темпом життя людей. Розвиток новітніх інформаційних технологій, науки та техніки, поява нових літературних творів постійно збагачують мову новими лексичними одиницями, що означають сучасні поняття, яких раніше не існувало. Це призводить до розвитку мови. Розвиток мови значною мірою зумовлений розвитком її словотвірної системи, становленням нових словотвірних моделей слів, зміною існуючих, збільшенням або зменшенням їх продуктивності. Кожна мова розвивається в залежності від потреб суспільства, а слова, що з'являються в мові відображають розвиток тієї чи іншої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поява великої кількості нових слів у мові та необхідність їх опису та систематизації зумовили створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізм [4 с. 37]. Інтенсифікація інноваційних процесів зумовлює підвищення інтересу лінгвістів до проблем неології взагалі (Е.І. Ханпіра, О.Г. Ликов, В.В. Лопатін, М.О. Бакіна, О.А. Габінська, О.А. Земська, А.О. Брагіна, А.В. Березовенко та ін.) та англійської мови зокрема (Ю.А. Зацний, В. І. Заботкіна, С.М. Єнікеєва, О.Л. Клименко, Г.І. Емірсуїнова, І.В. Андрусак), спонукає до осмислення природи неологізмів і до систематизації неологічного матеріалу.

Серед останніх найвідоміших робіт у галузі англійської неології можна назвати Webster's College Dictionary [12], який описує нові слова англійської мови, які з'явилися в мові на зламі століть. Заслуговують на увагу також "Оксфордський словник нових слів" С.Туйлоча [13], "Словник нових слів і значень в англійській мові" З.С.Трофімової [10]. Неологізми англійської мови включені у та «Англо-український словник» у 2-х томах за редакцією М.І.Бала [1;2] та "Новий великий англо-російський словник" у 3-х томах за редакцією Ю.Д. Аפרесяна [9].

Лінгвісти, а особливо перекладачі повинні слідкувати за появою нових слів або нових значень тих слів, які вже є в мові. Незнання змін в мові призводить до труднощів у процесі перекладу, а іноді і до помилок. Словниковий запас мови необхідно вивчати та слідкувати за його збагаченням.

Актуальність статті зумовлена тим, що в процесі перекладу нові слова та вирази, які постійно з'являються в мові, викликають труднощі в роботі перекладачів. Це свідчить про те, що дане питання потребує поглибленого розгляду. Досить складно дати однозначні підказки щодо перекладу тих чи інших слів та виразів без систематизації закономірностей появи нових слів та особливостей їх перекладу. Тому в нашій статті розглядаються основні способи перекладу неологізмів з англійської мови на українську, узагальнюються закономірності здійснення адекватного перекладу.

Дослідженнями питань перекладу неологізмів займалися такі вітчизняні та зарубіжні лінгвісти як П.С. Алексеева, О.В. Борисова, Е. Гіденс, Н.Ф. Гладуш, Ю.О. Жлуктенко, В.І. Карабан, В.Н. Коммісаров, Л.К. Латишева, Е.А. Мисуно, Я.І. Рецкер, М.Л. Рильський, М.Я. Цвілінг.

Метою статті є систематизація теоретичного матеріалу щодо особливостей перекладу неологізмів з англійської мови на українську, уточнення передачі значення нового слова в контексті та узагальнення способів і методів перекладу, що можуть використовуватися в практичній діяльності перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переклад безеквівалентної лексики, тобто таких слів, які позначають предмети, процеси та явища, які не мають еквівалентів на даному етапі розвитку мови, викликає значні труднощі. Як приклад безеквівалентної лексики можуть бути: *trolley* — стіл на коліщатах; *syncom* — геостационарний супутник зв'язку.

Систематизація неологізмів вимагає насамперед конкретизації, уточнення самого поняття «неологізм», що в переважній більшості випадків ототожнюється з «новим словом».

Мовні неологізми створюються головним чином для позначення нового предмета або поняття. І найчастіше вони є термінами, які не мають еквівалентів у мові перекладу. Вони входять в пасивний словниковий запас. Неологізмом є слово до тих пір, поки воно зберігає наліт свіжості. Якщо поняття актуальне, а слово, що його називає, добре зв'язане з іншими словами, то це слово скоро перестане бути неологізмом.

У свою чергу Ю. Зацний вважає головним прийомом перекладу будь-якого терміну переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Хоча не всі перекладачі виділяють такий спосіб перекладу неологізмів.

Процес перекладу — своєрідна мовна діяльність, спрямована на найбільш повне відтворення змісту і форми іншомовного тексту іншою мовою.

Еквівалент — це постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквівалент в українській мові, грають важливу роль при перекладі. Від них залежить розкриття значень інших слів. Тому необхідно вміти знаходити відповідний еквівалент в українській мові. Для цього перекладачеві слід постійно доповнювати свою базу термінів-еквівалентів. Наприклад: *keyboard* — клавіатура, *mode* — режим, *bar* — панель [11, с. 312].

Різні науковці по-різному підходять до питання перекладу неологізмів. Так, наприклад, В.Н. Комісаров, Я.І. Рецкер і В.І. Тархов вважають, що особливості перекладу кожного нового слова залежать від типу, до якого це слово належить (терміни, назви, синоніми до вже існуючих слів). Однак, характерною особливістю англійських неологізмів є те, що вони, як правило, не мають відповідників у іншій мові. Виняток становлять неологізми не англійського походження. Перекладаючи нові слова, різні перекладачі іноді дають різні варіанти перекладу. Однак, поступово з різних варіантів перекладу залишається один найбільш вживаний, який згодом входить у мову [6].

У залежності від типу неологізмів перекладач використовує різні способи перекладу, які характерні для сучасного перекладознавства. Крупнов В.Н. виділяє три найбільш поширені варіанти перекладу неологізмів. В першу чергу — це переклад шляхом підбору існуючого аналогу, транскрипція або транслітерація та калькування [7].

В.Н. Комісаров і Я.І. Рецкер основними способами перекладу неологізмів вважають:

- 1) знаходження фіксованого адекватного перекладного еквівалента;
- 2) транскодування (транслітерування чи транскрибування);
- 3) дослівний переклад (калькування);
- 4) описовий переклад [6].

Як уже було зазначено, транскодування є одним із найчастіше вживаних варіантом перекладу. Тому варто розглянути його детальніше. За визначенням В. Крупнова, *транскодування* - це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу [10].

В. Карабан розрізняє 4 види транскодування:

- 1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, *resistor* - резистор);
- 2) транслітерування (коли слово вихідної мови передається по літерах, як от *marketing* - маркетинг);
- 3) змішане транскодування (переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування: *altimeter* - альтиметр);
- 4) адаптивне транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад, *occlusion* - оклюзія) [8].

Застосовуючи метод транскодування, інколи варто додавати до перекладеного слова (у дужках або у виносках) пояснення. Якщо ж нова лексична одиниця повністю закріпилась у мові, можна давати переклад без пояснень. Як зауважує В.І. Карабан, транскодування неологізмів відбувається при перекладі у тих випадках, коли в культурі країни мови перекладу відсутнє поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова у мові перекладу, які адекватно передавали б зміст поняття і задовільняли б вимоги терміноутворення. Оскільки при транскодуванні слово має одне значення, то такий спосіб

перекладу доцільно застосовувати в тих випадках, коли в мові перекладу необхідно створити чітко однозначний термін. Перш, ніж застосовувати цей спосіб перекладу, наголошує В.І. Карабан, перекладач повинен переконатися, що в мові перекладу точно відсутній відповідник слова, що перекладається, інакше, через транскодування у мові перекладу можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни, а це порушує чіткість та стрункність терміносистеми [5].

Не менш цікавим для перекладу є такі способи перекладу як калькування та описовий переклад.

Калькування (дослівний) переклад, за визначенням В.Н. Крупнова, - це прийом перекладу нових слів (термінів), при якому відповідником простого чи, частіше, складного слова (терміна) вихідної мови у мові перекладу, як правило, обирається перший за порядком відповідник у словнику. Часто такий спосіб перекладу застосовується при перекладі складних слів або нових виразів, що складаються із відомих нам слів [7]. Дослівний переклад В.І. Карабан радить застосовувати при передачі термінів-неологізмів тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання та сполучуваності слів в українській мові [5]. Калькування – є особливою формою запозичення шляхом перекладу. Це є слова або словосполучення, які створені із мовного матеріалу мови перекладу під впливом морфологічної структури індивідуального слова чи словосполучення.

За визначенням В.М. Крупнова, описовий переклад - це такий вид перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово чи словосполучення замінюється на словосполучення (інколи більше за кількістю компонентів словосполучення), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення.

За В.І. Карабаном, описовий переклад:

- 1) повинен чітко відображати основний зміст поняття, яке позначене неологізмом;
- 2) не повинен бути надто досконалим;
- 3) синтаксична структура словосполучення не повинна бути складною: *telebanking* – фінансова служба, яка дозволяє клієнту проводити банківські операції через домашній комп'ютер.

Перед використанням будь-якого з вище наведених способів перекладу неологізмів перекладач повинен уявити значення нової лексичної одиниці. Для цього він може:

а) використовувати англо-англійські тлумачні словники найсучасніших видань. Якщо нове слово відсутнє в англо-українському чи англо-російському словнику, варто спробувати пошукати його значення в англійських тлумачних словниках. Як відомо, у словниках Вебстера та деяких інших англо-англійських словниках є розділи “Нові слова” (New Words Section), однак у подібних словниках можна виявити лише незначну кількість неологізмів [12];

б) усвідомити значення неологізму в контексті. Іноді для правильного розуміння неологізму необхідно враховувати історію його виникнення, різноманітні літературні та фактичні асоціації, пов’язані з новим словом;

в) проаналізувати структуру неологізму;

г) скористатися електронними словниками, пошуковими системами мережі Інтернету.

Лексичні заміни використовуються при передачі значення безеквівалентного слова в контексті за допомогою одного з видів перекладацьких трансформацій, які лінгвістична теорія використовує під час опису процесу перекладу. При цьому відповідник утворюється шляхом семантичних перетворень значення безеквівалентного слова. Наприклад, при перекладі на українську мову англійського слова *exposure*, яке не має прямого відповідника в мові перекладу, в реченні – *He died of exposure*, залежно від контексту можуть бути використати різні лексичні трансформації конкретизації або модуляції (сислового розвитку): „Він помер від застуди”, „Він помер від сонячного удару”, „Він замерз у снігах” і т. д.

Для полегшення процесу перекладу використовуються аналогії. Переклад за допомогою аналогії – це переклад шляхом вибору одного із деяких варіантів, слово або словосполучення доволі близьке або навіть дуже близьке слову оригіналу. Аналог знаходять шляхом аналізу синонімічного ряду, в результаті чого зупиняються на слові, що найбільш відповідає контексту. Слово або словосполучення в тексті на який робиться переклад, яке має в даному контексті те ж значення, що і в нееквівалентне слово або словосполучення в вихідному тексті [11]. Аналогії

утворюються шляхом підбору найближчої за значенням одиниці, на яку робиться переклад для безеквівалентних одиниць мови оригіналу, наприклад, *drugstore* – аптека.

Як і в багатьох інших випадках використання оказіональних відповідників, близькість значень еквівалентних одиниць в оригіналі і в перекладі тут далеко не повна, і такий переклад використовується лише в певному контексті, наприклад: „Аптека – це теж саме, що *drugstore*; в наших аптеках продаються тільки ліки і засоби гігієни, а в американських – „драгсторах” продаються також предмети першої необхідності, газети, журнали, безалкогольні напої, кава, морозиво, закуски та інше. Тому для перекладу речення: *Food is awful in drugstores* – варіант „аптека” видається недоцільним.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, ми бачимо, що існує чимало способів перекладу неологізмів, якими може користуватись кожен перекладач. Але при перекладі тих чи інших лексичних одиниць, які несуть у собі новизну значення, перекладач часто натрапляє на труднощі вибору способу перекладу. Іноді доводиться поєднувати різні способи передачі неологізмів (два або більше) для перекладу однієї лексичної одиниці. Спеціальних способів перекладу неологізмів немає. Перекладачеві доводиться співставляти існуючі прийоми перекладу і обирати той, що найбільше відповідає контексту.

Сам процес перекладу здійснюється у два етапи. Спочатку перекладач з'ясовує значення нового слова (звертається до останніх видавництв тлумачних словників чи з'ясовує значення слова, приділяючи увагу його структурі і контексту), потім робить власний переклад засобами української мови, застосовуючи при цьому вище зазначені способи перекладу. Що стосується вибору того чи іншого способу передачі неологізмів, то він залежить від багатьох суб'єктивних факторів: особистість перекладача, його досвід, інтелект, здатність оперувати абстрактними поняттями, обставини під час процесу перекладу, а також від стилю тексту (публіцистичного, наукового, художнього, тощо), стилю конкретного автора тощо. Однак кінцевий варіант перекладу перекладач пропонує на основі власних висновків.

На жаль, перекладачі допускають велику кількість лексичних помилок. Тому в залежності від ситуації рекомендуються різні прийоми та методи перекладу. Основними критеріями, які повинні бути взяті до уваги перекладачем при пошуку відповідності англійському неологізму в українській мові, є стислість і однозначність тлумачення. Запропонований перекладачем варіант перекладу повинен бути зрозумілий читачу.

Дослідження ще раз підтверджує той факт, що проблема перекладу неологізмів є досить актуальною на сьогоднішній день. Незважаючи на численні дослідження в цій галузі лінгвістики, перед нами постає ряд питань, які пов'язані з особливостями перекладу нових слів в різних сферах суспільного життя. Тому наші подальші дослідження будуть пов'язані з перекладом неологізмів прикордонної термінології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бала М.І. Англо-український словник / М.І. Бала. – К. : Освіта, 1996. – Т. 1. – 120 000 слів. – 752 с., Т. 2. – 120 000 слів. – 712 с.
2. Гладуш Н.Ф. Прагматичні модифікації при перекладі / Н.Ф. Гладуш // Вісник Сумського державного університету. – Суми, 2003. – №4. – С. 50-53.
3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М. : ВШ, 1989. – 126 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І. Карабан // Частина II. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі: навчальне видання. – Вінниця: “Нова книга”, 2001. – 302 с.
5. Комиссаров В.Н. Пособие по переводу с английского языка на русский / В.Н. Комиссаров, Я.И. Рецкер, В.И. Тархов // Часть I. Лексико-фразеологические основы перевода. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1986. – 175 с.
6. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика / В.Н. Крупнов. – М. : “Международ. Отношения”, 1976. – 192 с.
7. Крупнов В.Н. Курс перевода. Английский язык: общественно-политическая лексика / В.Н. Крупнов [Под ред. проф. Л.С. Бархударова]. – М. : Международ. отношения, 1979. – 232 с.
8. Апресян И. Новый большой англо-русский словарь / И. Апресян, Э.М. Медникова. – М. : Русский язык, 1993-1994. – 2496 с.
9. Трофимова З.С. Словарь новых слов и значений в английском языке / З.С. Трофимова. – М. : «Павлин», 1993. – 304 с.

10. Флинта М. Толковый переводческий словарь / М. Флинта, Л. Нелюбин // 3-е издание, переработанное. – М. : Наука, 2003. – 320 с.
11. Random House Webster's College Dictionary / Random House Reference. – 2nd edition, Random House Reference, 1997. – 1600 p.
12. Tulloch S. The Oxford Dictionary of New Words / S. Tulloch. – New York : Oxford University Press, 1998. – 375 p.

Рабийчук Л., Лемешко О. Особенности перевода английских неологизмов на украинский язык.

В статье рассматриваются основные способы перевода неологизмов с английского языка на украинский, обобщаются основные закономерности выполнения адекватного перевода. Уточняются понятия неологизма и неологии как науки о неологизмах. Анализируются взгляды ученых на проблему перевода неологизмов, которые могут пригодиться переводчикам. Описывается метод транскодирования как один из наиболее часто употребляемых способов перевода неологизмов при отсутствии соответствующего эквивалента в языке перевода. Авторы также рассматривают такие способы перевода как калькирование и описательный перевод. В процессе перевода используются аналогии, которые подбираются с помощью анализа синонимического ряда, в результате чего останавливаются на слове, которое наиболее соответствует контексту. Для успешной работы переводчика ему даются рекомендации, касающиеся понимания значения неологизма, а именно: использование словарей во время перевода, принятие во внимание особенностей контекста для перевода неологизмов, анализ структуры нового слова и применение поисковых систем Internet. Переводчик должен самостоятельно принимать переводческое решение с учетом этих рекомендаций.

Ключевые слова: неологизм, процесс перевода, адекватный перевод, транскодирование, описательный перевод, калькирование.

Rabiichuk L., Lemeshko O. Peculiarities of Translation of English Neologisms into the Ukrainian Language.

The article concerns the main ways of translation of neologisms from English into Ukrainian, it generalizes the main regularities of conducting an adequate translation. The notion of neologism and neology as a science which studies neologisms are specified. Views of scientists on the problem of translation of neologisms are analyzed. It can be useful for translators/interpreters. The transcoding method is described as one of the most frequently used way of the translation of neologisms if the corresponding equivalent is absent in the target language. The authors also analyze such ways of translation as loan translation and descriptive translation. In translation process analogies are used. They are selected from synonymic row and helps pick up the very word which corresponds to the context. In order the work of translator to be successful some recommendations as to realizing the meaning of neologisms are given. They should use dictionaries during the translation, take into account the peculiarities of the context in the process of translation, analyze the structure of new words and involve Internet resources. A translator himself has to use these recommendations to do the correct translation.

Key words: neologism, the process of translation, transcoding, descriptive translation, loan translation.

Ольга Сеньків
(Дрогобич)

УДК 81'373.7: 82-84: 81-115

**ЗООСЕМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ У ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ:
ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ (на матеріалі англійської та української мов)**

У статті розглядається універсальність і етноспецифіка оцінковості англійських і українських прислів'їв та приказок із зоосемічним компонентом. Зроблено спробу їх класифікувати, спираючись на їхню семантику за тематичним принципом та на базі життєвих понять. Встановлено, що універсальні риси становлять багаторівневу структуру семантики оцінковості. Досліджено семантику образів тварин в англійських та українських прислів'ях та приказках,